

3. Italienskan vid Göteborgs högskola. En historik (1928–1954)

Ulla Åkerström

Ämnet italienska som undervisningsämne vid Göteborgs högskola, som lärosätet hette från starten 1891 fram till 1954 då det blev statligt universitet, har sin begynnelse i 1920-talet. Dessförinnan hade viss undervisning bedrivits av professorerna i romanska språk, först Johan Vising (1855–1942) som var professor från högskolans start fram till 1922, tillika högskolans rektor 1899–1909, sedan Hilding Kjellman (1885–1953) som innehade sin tjänst 1922–1935. Vising och Kjellman hade, som flertalet romanister på den tiden, franska som huvudämne, men i mindre omfattning kunde de också leda seminarier i italienska. På licentiatnivån i romanska språk skulle studenterna, som alltså enligt dagens synsätt var studenter i franska, också studera ytterligare ett romanskt språk, vilket vanligtvis var italienska eller spanska. Det gällde då i första hand det levande språket, och inte de historiska arbeten som annars var vanliga vid den tidens universitetsstudier i moderna språk (Lindberg & Nilsson 1996: 139–140). Det var dock uppsaliensaren Vilhelm Lundström (1869–1940), professor i klassiska språk vid Göteborgs högskola 1907–1936 och grundare av Föreningen för svenskhetens bevarande i utlandet (senare Sverigekontakt), och hans insatser som ledde till att studiet av italienskan vid högskolan fick sin egentliga start. Lundström hade redan gjort åtta resor till Italien när han 1909 fick tillstånd av Göteborgs högskolas styrelse att förlägga hälften av vårterminens latinundervisning till Rom, under förutsättning att det inte skulle medföra några extra kostnader för högskolan.¹⁴ Tack vare stipendier och förtjänster från avgiftsbelagda föreläsningar kunde resan finansieras. Med på resan var en grupp studenter, som också fått gratislektioner i italienska av Ebba Atterbom (1868–1961). I Rom anslöt sig Sophie Carlander (1883–1960) och Henrik (1835–1915) och Anna Ahrenberg (1861–1948) med flera till gruppen (Lundström, 1910: XVIII). Just den sistnämnda kom senare att få en avgörande betydelse för ämnet italienska vid Göteborgs högskola. Att

¹⁴ En detaljerad redogörelse för resan gjordes senare av Vilhelm Lundström i högskolans årsskrift (Lundström 1910). Resan har också beskrivits av Axel W. Persson i *Ord och bild* 1940 och av Harry Armini (senare sekreterare i Föreningen) i *Sverige-Italien* 1944.

Lundström var professor i latin och att många av personerna som intresserade sig för italienska i kretsen kring honom, visar att det fanns starka band mellan ämnena latin och italienska (om Lundström, se också Blennow & Whitling 2011 samt Blennow 2015).

Den 12 mars 1925 bildades på Restaurang Gamle Port¹⁵ i Göteborg Svensk-italienska föreningen av eldsjälén Lundström, efter ett upprop som hade skickats ut till ett 40-tal personer runt om i Sverige och undertecknats av 39 personer, bland vilka återfanns Anna Ahrenberg, Ebba Atterbom, Harry Armini (1885–1957), Axel Boëthius (1889–1969), skeppsredare Dan Broström (1879–1925) och disponent John James (Jimmy) Gibson (1858–1932).¹⁶ Föreningen skulle arrangera vetenskapliga och populära föredrag i arkeologi, historia, litteratur och musik och ordförande blev Vilhelm Lundström själv, sekreterare Harry Armini, vice sekreterare Ebba Atterbom och kassaförvaltare Anna Ahrenberg. Till det första konstituerande sammanträdet hade Paolo Emilio Pavolini (1864–1942) bjudits in och han höll ett föredrag om vaggvisor och barnsånger. Pavolini var professor i sanskrit vid universitetet i Florens och far till den kände fascisten Alessandro Pavolini (1903–1945), kulturminister under åren 1939–1943. Föreningen startade tidskriften *Sverige-Italien*, som utkom 1927–1933 samt 1944–1949.¹⁷ I det första numret skrev Lundström en artikel i både en svensk och en italiensk version med titeln ”Italienska universitetslektorat i Sverige, svenska i Italien!” / ”Cattedre («lettori») d’italiano in Svezia, di svedese in Italia!”, i vilken han lade fram förslaget att skapa ett svenskt lektorat i Italien och ett italienskt i Sverige. Lundström inleder artikeln med att konstatera att han under årtionden arbetat för att upprätta lektorat i svenska vid utländska universitet och verkat för undervisning vid svenska universitet ”i sådana nationers språk, som utav ena eller andra orsaken äro av betydelse för vår egen kultur och kulturutbytet med utlandet”. Att ett sådant utbyte inte kommit till stånd med Italien ser Lundström som plågsamt:

15 Restaurangen inrättades 1918 och låg på Östra Larmgatan 18 i närheten av Kungssportsplatsen. Den stängdes 2015.

16 Hela listan finns i nr 1 av *Sverige-Italien*, 1-2.

17 År 1927 gavs häfte 1 och häfte 2-3 ut. 1928 publicerades häfte 1-2 samt häfte 3-4. 1933 publicerades häfte 1-2 i det som på omslaget benämns årgång III. Nya nummer, ett vardera året, gavs ut 1944, 1945 och 1949.

Det har under alla dessa år varit för mig en källa till sorg, att just med Italien icke något utbyte i detta avseende kunnat skapas och att i den stund, som är, det varken finnes något italienskt lektorat vid någon svensk högskola, ej heller något svenskt sådant vid något enda italienskt universitet. (Lundström 1927: 14)

Därefter påpekar Lundström franskans dominans på skolschemat och på de svenska lärosätena och hur undervisningen i romanska språk därför har en så stark inriktning mot det franska språket. Detta är dock inget som Lundström är nöjd med:

Så småningom borde det dock bli klart för oss här i Sverige att bland de romanska länderna Italien har den största utsikten att bli framtidens land i kulturellt, politiskt och ekonomiskt avseende och att det därför är för oss av den största vikt, att en ingående kunskap om Italien förvärfvas av ett icke alltför litet antal bland vår bildade svenska allmänhet. (Lundström 1927: 14)

Och så konstaterar Lundström med ett fortfarande gångbart argument hur viktig språkundervisning är, och att vägen till en verklig kunskap om ett folk och ett land endast går genom dess språk. Detta kan tyckas självklart, men det är faktiskt så att det i språkdebatten också idag ett sekel senare ständigt behöver påminnas om saken. Lundström påpekar vidare hur viktigt kulturutbytet är och att det vilar på ömsesidighet. Han menar att kunskaperna om Italien i Sverige är större än de i Italien om Sverige, något som behöver åtgärdas. Han räknar upp prestigefyllda universitet i Europa där det undervisas i svenska och hur Italien nästan är den "enda stora kulturstat" som inte har svenska i sitt utbud. Förslaget Vilhelm Lundström lägger fram handlar alltså inte bara om att italienskan bör ges som undervisningsämne i Sverige, utan bygger på idén om ömsesidighet och kulturutbyte mellan de två länderna, som han ser som rika kulturnationer som har mycket att ge varandra. Lundströms artikel är säkerligen inte ett hugskott, utan ser ut att vara del i en större plan för att få igång undervisning på högre nivå i italienska i Sverige. Han nämner i artikeln en "försöksverksamhet" som bestått i att professorn i romanska språk samt en "svensk dam, som fullt behärskar italienska och har lång erfarenhet som lärarinna däri" (Ebba Atterbom) har lett en övningkurs i italienska som lockade studenter också från andra ämnen än

romanska språk. Dessa kurser innebar alltså startskottet till undervisningen i italienska, vilken dock inte kunde starta ordentligt förrän Anna Ahrenberg ingrep med en stor donation till Göteborgs högskola.

Anna Ahrenberg är idag mest känd för sina donationer (Fritz 2007: 23–37). Hon var född 1861 i Göteborg, utbildade sig till musiklärare och gifte sig för den tiden sent, vid 39 års ålder år 1900, med den förmögne grosshandlaren och riksdagsledamoten Henrik Ahrenberg (1835–1915) (Fritz 2007: 39–51). De fick inga barn. I Henriks testamente, som sörjde väl för änkans ekonomiska trygghet, fanns även instruktioner om en mängd donationer. Efter makens bortgång bodde Anna Ahrenberg kvar i deras bostad på Föreningsgatan 10 fram till sin egen död 1948. Bland de sällskapsdamer hon hade var två stycken italienskor. Hur hennes intresse för Italien och det italienska språket uppkom är inte känt, men hon berättade i en intervju i Svenska Dagbladet 1934 att hon reste till landet första gången 1898. Därefter åkte hon dit varje år:

– En à två gånger om året har jag i trettiosex års tid rest till Italien [...]. Men nu orkar jag inte strapatsa så som förr, utan får inskränka mig att resa till Florens och Rom. (Tenace 1934: 12)

Hon var i Italien en välkänd gäst i de fina salongerna och hade också fått audiens hos Mussolini en gång:

Fru Ahrenberg är som vanligt under sin romvistelse gäst hos excellensen i justitiedepartementet, Seganti di Sarsena, och tack vare sitt umgänge med ministrar, hertigar och lärda får hon träffa många intressanta personligheter. Den audiens Mussolini beviljat henne kommer främst bland hennes upplevelser. Trots sina sjuttiotre år sätter sig den gamla damen självmant på skolbänken varje dag mellan tio och elva för att uppehålla sina kunskaper i det italienska språket, som hon älskar. Men klockan tre är hon färdig för visiter och mottagningar. (Tenace 1934: 12)

Som redan omtalats befann Anna Ahrenberg sig i Rom 1909 när Vilhelm Lundström kom dit med sina studenter. Det kan antas att Ahrenberg och Lundström redan kände varandra och att det gemensamma intresset för Italien hade odlats i flera år när Lundström tog initiativet till att bilda Svensk-italienska föreningen 1925 med Anna Ahrenberg som skattmästare. Den 16 februari 1928 kom det stora tillkännagivandet att Anna Ahrenberg

hade gjort en donation på 25 000 kronor (motsvarande cirka 690 000 kronor i penningvärdet år 2017 enligt Statistiska Centralbyråns prisomräknare), som skulle användas till avlönande under tre läsår av ett lektorat i svenska språket vid ett italienskt universitet och ett lektorat i italienska språket vid Göteborgs högskola.¹⁸ Det stod alltså klart från början att lektoratet i Sverige var kopplat till det svenska lektoratet i Italien. Till summan lades senare samma månad 4000 kronor donerade av en anonym givare.

Tack vare denna Anna Ahrenbergs första donation, kunde så den förste lektorn i italienska anställas. I Göteborgs högskolas årsredogörelse 1928–1929 berättar rektor Otto Sylwan att dr Ercole Reggio blivit förordnad som lektor i italienska (Sylwan 1929: 13). Om Reggio finns inte många uppgifter. Han föddes 1895 och skall ha varit elev till den berömda filosofen Giovanni Gentile (Quintana Pareja 2015: 112). 1927 skrev Reggio den åtta sidor långa skriften *Fascismo e tradizione*, om den fascistiska rörelsens förhållande till den nationalistiska kulturtraditionen. I Göteborg lärde han känna Ramón Iglesia Parga (1905–1948), lektor i spanska i vid Handelshögskolan och Göteborgs högskola 1928–1930. De tycks ha umgåtts mycket och haft många politiska diskussioner. I boken *Europa barbara. Ritratti e moralità*, en samling essäer publicerad 1937, berättar Reggio om hur han, Ramón Iglesia Parga och en ung engelsman som studerat i Oxford, bildat en trio som de kallade ”il Circolo degli Spaesati” (de desorienterades klubb) (Reggio 1937: 235–236). Namnet på deras lilla grupp antyder att de tre inte hade så lätt att känna sig hemma i Göteborg.

Vad gäller Reggios undervisning i italienska läsåret 1928–1929, kretsade den kring klassiska moment inom italianistiken såsom litterära figurer och motiv i det samtida Italien, Dante och hans tid samt studier i Alessandro Manzonis *De trolovade*, en oundgänglig klassiker för den moderna italien-skan (Sylwan 1929: 25). Läsåret därpå, 1929–1930, ledde professor Hilding Kjellman en nybörjarkurs i italienska och Ercole Reggio meddelade, förutom elementärkunskaper, undervisning om Leopardi, Tasso, Manzoni och Dante (Sylwan 1930: 26). Läsåret 1930–1931 ledde Kjellman den språkhistoriska kursen ”*Den italienska konsonantläran*, ensk. förel. 1 t. i veckan under v. t.”, medan Reggio fortsatte med sina praktiska övningar, studier av Dante, Leopardi, renässansens episka lyrik, men också mer moderna författare som

18 *Sverige-Italien*, häfte 1-2 1928, 33.

Alfredo Panzini, i det här fallet hans roman *Santippe* från 1913 (Sylwan 1931: 29).

Det viktigaste som inträffade 1931, var Anna Ahrenbergs nästa stora donation som lade grunden till "Anna Ahrenbergs Italienska Lektorsfond", en viktig milstolpe för ämnet som säkrades vid högskolan. Datumet för donationen var valt som minne av hennes egen 70-årsdag den 3 februari. I donationsbrevet gavs noggranna instruktioner om hur donationen skulle användas. Främst skulle den finansiera en lektor i italienska, men det lämnades också en öppning åt alternativa användningar vid sidan av huvudändamålet, nämligen "för inköp av litteratur" samt "för andra åtgärder ägnade att gagna studiet av Italiens språk och odling vid Göteborgs Högskola" (Sylwan 1931: 5).¹⁹ Anna Ahrenbergs donation kom att bli en garanti för italienskans existens under många år framåt.

Läsåret 1931–1932 bjöd på två nyheter. Sinologen Bernhard Karlgren (1889–1978) utsågs till rektor och Ercole Reggio lämnade lektoratet i italienska och ersattes av Salvatore Sibia (1890–1969). Sibia hade dubbla universitetsexamina: den ena i franska språket och litteraturen erhållen i Grenoble i Frankrike, och den andra i juridik erövrade vid universitet i Rom "La Sapienza".²⁰ Han inledde sedan sin karriär som journalist och 1919 deltog han tillsammans med Gabriele d'Annunzio i marschen mot Ronchi som var starten till ockupationen av Fiume. Han berättar om detta i boken *La marcia di Ronchi* (1933). Sibia ägnade sig sedan åt undervisning och att sprida italiensk kultur i utlandet. Redan innan han kom till Göteborg som lärare i italienska hade han publicerat flera böcker. Under sin tid i Göteborg skrev han flitigt om Sverige i italiensk press (*DN* 1934). Han fortsatte sin rika produktion under åren i Sverige och senare när han gick vidare med sin gärning i andra länder, bland annat vid de italienska kulturinstituterna i Bukarest och i Dubrovnik.

Under höstterminen 1931 och vårterminen 1932 var också Ebba Atterbom anställd som biträdande lärare och hon ledde då en elementär kurs i italienska (Karlgren 1932: 5). Ebba Atterbom förtjänar att presenteras närmare. Hon var sondotter till den berömda skalden P. D. A. Atterbom.

19 Donationsbrevet i original finns bevarat på Landsarkivet i Göteborg. Hela brevet finns återgivet i Sylwan 1931.

20 <http://www.ciociariaturismo.it/it/la-ciociaria/figli-illustri/altri-personaggi/13564-salvatore-sibia-anagni.html> (hämtad 2017-10-05)

Farfar Atterbom var en känd Italia-romantiker och intresset verkar ha förts över till barnbarnet, som vistades under 1890-talet flera år i Italien, främst i Florens. Hon gjorde också många resor till landet, varav flera tillsammans med Sophie Elkan (1853–1921) och som ledsagarinna åt unga kvinnliga Italienresenärer. Atterbom var en uppskattad lärarinna och hon översatte och bearbetade den klassiska läroboken *100 lektioner i italienska* av danskarna Aase och Kurt Kirchheiner. Hon var verkade också som översättare.²¹

Under läsåren 1932–36 var alltså Salvatore Sibilìa lektor i italienska. Han förde med sig en viss förändring av kursinnehållet, med en tydlig inriktning mot den praktiska användningen av språket och läsning av moderna författare som Alfredo Panzini och Luigi Pirandello. Dante, Tasso och Leopardi fick stå över. Dessutom förekom samarbete med ämnet konsthistoria och offentliga föreläsningar om det intellektuella, konstnärliga och litterära Italien från 1870, liksom en föreläsningsserie om italienska landskap med bildvisning som förmodligen riktade sig såväl till intresserade personer från andra ämnen som till den bildade allmänheten (Karlgrén 1933: 32). I rektor Karlgréns årsredogörelse framgår också att den berömde professor Bruno Migliorini (1896–1975), på Lärarerrådets inbjudan och på bekostnad av Svensk-italienska föreningen, den 13 mars 1933 höll ett föredrag om italienskans bidrag till det europeiska ordförrådet. Under läsåret 1933–1934 fortsatte lektor Sibilìa med sina praktiska övningar. Han höll en offentlig föreläsning om 1500-talsepikern Ludovico Ariosto. Dessutom studerades tre moderna författare: Massimo Bontempelli, Cesare Giulio Viola samt Marino Moretti. Sibilìa hade alltså mycket undervisning i modern italiensk litteratur, vilket också återspeglas i den offentliga föreläsningsserien han höll om Pascoli, d'Annunzio och övergången till den moderna litteraturen (Karlgrén 1934: 31). Sibilìa var också själv modern på det sättet, att han använde sig av bildvisning under sina föreläsningar.

Läsåret 1934–1935 fortsatte Sibilìa med språkövningarna och presenterade nya ämnen för sina offentliga föreläsningar. I undervisningen ingick läsning av Gabriele d'Annunzio och Giuseppe Zucca, en modern humorist som var aktiv inom filmbranschen. De offentliga föreläsningarna riktade in

---

21 Angående Atterboms översättargärning hänvisas till Gunnel Furulands artikel i den digitala tjänsten Svenskt översättarlexikon. http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Ebba_Atterbom (hämtad 2016-12-24).

sig på olika konstyttningar i den nybildade staten Italien. Helt bundet till samtiden var dock inte utbudet, vilket föreläsningarna om ”Mansporträtt i 1400- och 1500-talens konst” med bildvisning, visar (Karlgrén 1935: 33).

Under Salvatore Sibilias sista hela läsår vid Göteborgs högskola, 1935–1936, kompletterades hans undervisning i italienska med föreläsningar om Dantes *Inferno* hållna av Karl Michaëlsson (1890–1961) (Karlgrén 1936: 31). Michaëlsson var docent i romanska språk vid Göteborgs högskola från 1930 till 1937, då han blev professor. Sibilias undervisning detta hans sista läsår i Göteborg omfattade nybörjarkursen och kursen för ”mera försigkomna” där Ugo Foscolo, Salvator Gotta och en antologi studerades. Han höll också föreläsningar i litteratur. Under detta år i Göteborg uppehöll sig Sibilias alltså vid moderna författare samt 1800-talsklassikern Giacomo Leopardi. Vilket också framgår i årsredogörelsen, skrev Sibilias flera texter om Sverige i italienska tidskrifter och tidningar (Karlgrén 1936: 41) och han gav 1936 ut boken *La Svezia dai vikinghi a Greta Garbo (storia, costumi, arte)* (Sverige från vikingarna till Greta Garbo, historia, seder, konst), ett 360 sidor omfattande verk med flera illustrationer. Sibilias rapporterade också om sin tid i Göteborg i den korta skriften *Quattro anni e mezzo di lettorato italiano e di propaganda culturale italiana nei paesi scandinavi* (Fyra och ett halvt år av italienskt lektorat och av italiensk kulturell propaganda i de skandinaviska länderna) från 1936.

1936 blev Curt Weibull (1886–1991) ny rektor vid Göteborgs högskola och i årsredogörelsen tackar han Sibilias för dennes insatser. I samma årsredogörelse nämns också namnet på den nya lektorn i italienska, som anställdes från och med vårterminen 1937: Carlo Diano (1902–1978). Diano var greclist, filolog och filosof (Citati 1993). Han hade skrivit sin doktorsavhandling om Giacomo Leopardi. Han undervisade vid olika gymnasier innan han kom till Skandinavien som lektor, där han först var lektor vid Lunds universitet från oktober 1933 till maj 1939 (*Lunds universitets matrikel* 1939 1940: 74). Han utförde också viss undervisning vid Köpenhamns universitet under den här tiden, innan han kom till Göteborg.²² Med

22 Carlo Diano ryckte in som ersättare vid Köpenhamns universitet för Dr. Guido Vitaletti under läsåret 1935–1936 som var gästföreläsare men fått förhinder. Påföljande läsår, 1936–1937, var Diano själv inbjuden gästföreläsare. *Aarboeg for Københavns universitet, kommunitetet og den polytekniske lærestalt* 1935–36, J. H. Schultz A/S, København 1939, 13 samt *Aarboeg for Københavns universitet, kommunitetet og den polytekniske lærestalt* 1936–37, J. H. Schultz A/S, København 1943, 67.

Diano ser vi en tillbakagång till studiet av den äldre italienska litteraturen, i det här fallet Dante och Petrarca. Det förvånar föga, med tanke på Dianos intresseinriktning mot äldre litteratur.

1939 förstärkte Anna Ahrenberg kapitalet i den tidigare upprättade italienska lektorsfonden genom en ny donation. Det framgår i högskolans årsredogörelse att pengarna inte riktigt räckt till under årens lopp och att hon därför också tidigare skjutit till ytterligare medel (Weibull 1939: 10). Under läsåret meddelade Carlo Diano språkundervisning och inom litteraturen ledde han en föreläsningsserie om Dante. Han höll också offentliga föreläsningar om Foscolo och samtida italiensk poesi. Vid den här tiden börjar nu en struktur utkristalliseras som påminner om senare tiders strikta uppdelningar i kurser, med en progressiv studiegång som omfattar nybörjarkurs, fortsättningskurs och högre kurs. Vi har redan sett hur nybörjarundervisning har meddelats också av tidigare lektorer samt av Ebba Atterbom.

Låsåret 1939–1940 tog sig francesisten Karl Michaëlsson, sedan 1937 professor i romanska språk, åter an viss undervisning rörande äldre italienska (Weibull 1940: 26). Carlo Diano fortsatte med den rena språkundervisningen, där också läsning av Pascoli och Dante ingick. Vårterminen 1940 var den sista för Carlo Diano vid Göteborgs högskola. När han kom tillbaka till Italien blev han så småningom professor i grekisk litteratur vid universitetet i Padua, där han blev kvar ända till sin död 1974.

Carlo Diano ersattes av Mario Gabrieli (1915–2008), som också var verksam vid Lunds universitet. Under läsåret 1940–1941 undervisade tre lärare i italienska vid Göteborgs högskola. Professor Karl Michaëlsson höll i ”Valda uppgifter i äldre och nyare italiensk språkvetenskap”, seminarieövningar 24 timmar under höstterminen och vårterminen, Ebba Atterbom höll en nybörjarkurs under läsåret, tre timmar i veckan höstterminen och vårterminen, och dr Mario Gabrieli meddelade undervisning i italienska språket och litteraturen, med en föreläsningsserie om Machiavellis politiska tänkande (Weibull 1941: 27).

Följande läsår, 1941–1942, innebar ingen undervisning i italienska för Michaëlsson, medan Atterbom fortsatte med sina nybörjarkurser och Mario Gabrielis undervisning omfattade fortsättningskursen och föreläsningar i temat ”Il risorgimento d’Italia nelle «Ricordanze» di Luigi Settembrini”, det vill säga ”Italiens enande i «Minnen» av Luigi Settembrini” (Weibull 1942:

31). Inte heller läsåret 1942–1943 innehöll några överraskningar. Atterbom och Gabrieli undervisade som tidigare, med en variation i Gabrielis föreläsningsserie, vilken nu handlade om Pirandellos pjäser. Att notera dessa år är att Mario Gabrieli i årsredogörelsen inte omnämns som lektor, utan som doktor, även om rektor Curt Weibull kallar det ”lektorsundervisning” (Weibull 1943: 5). I högskolans lärarmatrikel 1916–1941 omnämns han som e. o. lärare och från och med läsåret 1943–1944 som lektor. Undervisningen såg ut som tidigare, med Atterbom och Gabrieli. Föreläsningarna i italiensk litteratur handlade om Dantes komedi. Detsamma gällde läsåret 1944–1945, då föreläsningarna om Dante fortsatte och utökades med föreläsningar om ”Alessandro Manzoni e il romanzo storico italiano”, alltså om Manzoni och den italienska historiska romanen. Det blev Mario Gabrielis sista läsår vid Göteborgs högskola. Han blev senare professor i nordiska språk och litteraturer vid Neapels universitet ”L’Orientale”. Han översatte nordisk litteratur och skrev många böcker, varav den mest kända förmodligen är hans normerande skandinaviska litteraturhistoria som gavs ut första gången 1958 och sedan i omarbetad version 1969 med titeln *Le letterature della Scandinavia. Danese, norvegese, svedese, islandese*.

1946 blev Axel Boëthius ny rektor för Göteborgs högskola. Då hade redan den nye lektorn i italienska börjat, Carlo Berengario Gerola (1908–1953). Han började läsåret 1945–1946. Gerola var född i Verona och doktorerade i Florens 1929 på en avhandling om ortsnamn i kommunen Miola di Piné i Trentino och fortsatte sedan med indoeuropeisk lingvistisk och toponomastik, för att sedan arbeta med detta på olika lärosäten.²³ 1940 blev han lektor i italienska vid universitetet i Köpenhamn.²⁴ Han kom till Göteborg 1945 och blev lektor i italienska vid Göteborgs högskola, där han stannade fram till 1951.²⁵

Gerolas undervisning under det första läsåret omfattade översättning till italienska, praktiska övningar samt språkhistoria och analys av italiensk text.

23 http://www.studitrentini.it/Dbst/gerola_b.html (hämtad 2017-10-05)

24 "Under 9. Februar 1940 godkendte Univervisningsministeriet overfor Udenrigsministeriet efter Indstilling fra Universitetet, at den italienske Regerings Tilbud om Beskikkelse af Professor Carlo Berengario Gerola som italiensk Lektor ved Københavns Universitet blev modtaget, saaledes at han blev adjungeret Professorene i romansk Sprog og Litteratur (J. Nr. 397/39)." *Aarboeg for Københavns universitet, kommunitetet og den polytekniske læreanstalt*, J. H. Schultz A/S, København 1940, 18.

25 *Il Dizionario biografico degli storici trentini*, Società di studi trentini di scienze storiche, http://www.studitrentini.it/Dbst/gerola_b.html (hämtad 2017-01-02)

Det är inte känt hur mycket svenska han kunde, men det faktum att han gav en kurs i översättning tyder på att han hade kännedom om språket, möjligtvis via danskan. I fråga om litteratur, höll han föreläsningar om Giosue Carducci. 1946 publicerade Gerola en artikel om ortsnamnsforskning på svenska i tidskriften *Ord och bild*, "Vad de italienska stadsnamnen gömma av Italiens historia och kultur". Följande läsår fortsatte textstudierna, kompletterade med en nybörjarkurs och 1900-talslitteratur (Boëthius 1947: 32). Gerola förde in lexikologi och ordbildning i undervisningen, något som tidigare inte förekommit på samma sätt. Läsåret 1947–1948 kom att innehålla än mer lingvistiska inslag, där såväl det moderna 1900-talsspråket studerades, som fornitalienskan med utgångspunkt i Dantes komedi (Boëthius 1949: 38). Inom litteraturen ägnades, förutom studiet av 1900-talsromanen, också uppmärksamhet åt litteraturen från 1200-talet, det vill säga när det italienska språkets hade sitt ursprung. Det rimmade säkerligen väl med Gerolas språkhistoriska intressen.

I årsredogörelsen för läsåret 1948–1949 meddelar rektor Axel Boëthius att Anna Ahrenberg gått bort. Minnet av hennes betydelse för italienskan var fortfarande levande vid högskolan.

Boëthius påminde om hennes och maken Henriks frikostiga donationer gällande italienskan:

Den 27 sept. 1948 avled fru Anna Ahrenberg. Hon och hennes man, grosshandlaren Henrik Ahrenberg, tillhörde den krets, som från högskolans första decennier omgivit densamma med stödjande och varm välvilja. För Anna Ahrenberg var det framför allt vänskapen med professor Vilhelm Lundström och hans kurs i Rom vårterminen 1909, i vilken hon och hennes man deltog, som väckte hennes intresse för högskolan. Hennes kärlek till Italien gjorde det naturligt för henne att i första hand inskrida till förmån för den italienska undervisningen och grunda det italienska lektoratet vid Göteborgs högskola, liksom även dess motsvarighet, det svenska lektoratet vid universitet i Rom. Hennes insatser begränsades emellertid ej därtill. (Boëthius 1949: 3–4)

Under detta läsår, 1948–1949, hölls under professor Karl Michaëlssons ledning en seminariserie under rubriken "romansk språkforskning", två timmar varannan vecka under såväl höstterminen som vårterminen. Under dessa övningar "ha avhandlingar och uppsatser diskuterats, varvid bl. a.

medverkat professorerna A. Duraffour, Grenoble, och G. Serra, Cagliari, samt direktören för franska institutet i Stockholm R. Lacombe” (Boëthius 1949: 42). Vid något tillfälle har alltså Giandomenico Serra (1885–1958), professor i glottologi vid universitetet i Cagliari och senare Neapel, deltagit i denna seminarieriserie. Man kan gissa att det blev ett lyckosamt deltagande, eftersom professor Serra det året bidrog med en artikel i högskolans årskrift 1949, ”La tradizione latina e greco-latina nell’onomastica medioevale italiana” (Den latinska och grekisk-latinska traditionen i den italienska medeltids-onomastiken). Det är troligt att lektor Gerola var inblandad i inbjudan till professor Serra. Själv meddelade han undervisning under läsåret som omfattade inte bara rena språkkurser som fornitalienska och föreläsningar om Dante och Petrarca, utan också mycket modern text som den på den tiden populära romanen av Ennio Flaiano *Tempo di uccidere* (Tid att döda) från 1947, den allra första vinnaren av det prestigefyllda *Premio Strega* samma år. Också texterna i antologin *Cento anni* (Hundra år) med undertiteln *Pagine di prosa e poesia scelte* (Utvalda sidor på prosa och poesi) av Giovanni G. Arista, visar att Gerola, trots sin språkhistoriska inriktning, inte var främmande för att undervisa om modern litteratur; boken innehåller ett rikt urval texter från Alessandro Manzoni till Elio Vittorini. Detta år bidrog Gerola också med en artikel till en festskrift åt rektor Axel Boëthius, som 1949 fyllde 60 år. Artikeln hade titeln ”Appunti per la storia della espressione «il dolce far niente»”, och handlade om historiken kring uttrycket «il dolce far niente» («den behagliga sysslolösheten»)²⁶ Festskriften utgavs av Svensk-italienska föreningen som ett särskilt nummer i tidskriften *Sverige-Italien*, numera med undertiteln *Vilhelm Lundströms tidskrift*. Också professor Karl Michaëlsson bidrog med en artikel om den moderna italienskan.²⁷

Under läsåret 1949–1950 höll professor Michaëlsson två seminarieövningar under höstterminen i ämnet *Italiensk personnamnshistoria* (Boëthius 1950: 38). Lektor Gerola undervisade i diverse språkfärdighetskurser. Inom litteraturen låg tyngdpunkten på äldre litteratur, med Boccaccio samt litteratur från 1400-talet. Läsningen av Dante tycks ha haft en lingvistisk inriktning (Boëthius 1950: 39). På grund av sjukdom blev Gerola tvungen att lämna

26 *Sverige-Italien. Vilhelm Lundströms tidskrift utgiven av Svensk-italienska föreningen, Göteborg* 1949, 31–47.

27 *Idem*, 119–128.

Sverige och resa hem till Italien 1951, innan hans förordnande nått sitt slut. Han gick sedan bort redan 1953, endast 45 år gammal. Som vikarie för Gerola kallades doktor Adamaria Terziani in för att sköta undervisningen i italienska från 1 november och till läsårets slut (Boëthius 1952: 12).

Adamaria Terziani var född 1921 och uppvuxen i Rom. Hon hade studerat svenska i Rom och skrivit sin avhandling om Tegnér för den svenske lektorn där. Under 1947 var hon i Uppsala för ett halvårs stipendium från Svenska institutet (SvD 1947: 12). Hon hade också studerat litteratur i Stockholm (SvD 1948: 18). När hon kom till Göteborg hade hon bakom sig en översättning till italienska från 1945 av Hjalmar Bergmans *Markurells i Wadköping* och av Selma Lagerlöfs *Kejsarn av Portugallien* från 1946. Under detta hennes första läsår som t.f. lektor vid Göteborgs högskola omfattade Terzianis undervisning en kurs om samtida italienska författare, samt läsning och förklaring av texter av Goldoni och Pirandello. Hon ledde också praktiska övningar, konversationsövningar och en kurs i italiensk grammatik (Boëthius 1952: 43). Det är tydligt att lektorernas preferenser påverkade utbudet i undervisningen. Terziani hade föga eller inget av den språkhistoriska inriktning som karaktäriserade Gerolas undervisning. Nästa läsår, 1951–1952, stod det klart att Gerola inte kunde återuppta sin tjänstgöring och Göteborgs högskolas nya rektor Hjalmar Frisk, som tillträdde 1951, tackade honom i årsredogörelsen:

Lektorn i italienska språket Berengario Gerola har, sedan han förklarat sig av hälsoskäl förhindrad att vidare tjänstgöra vid högskolan, under hösten 1951 entledigats från sin lektorsbefattning. Under sin sexåriga verksamhet vid högskolan var han i hög grad uppskattad både för undervisningsskicklighet och för personliga egenskaper, och högskolan uttalar sitt tack för det värdefulla arbete han här nedlagt. (Frisk 1953: 6)

Adamaria Terziani fortsatte under läsåret att undervisa med titeln t. f. lektor. Hon ledde läsningen av *Gente in Aspromonte* (1931) av Corrado Alvaro, översättning till italienska, praktiska övningar, konversation och läsning av enklare texter, grammatik och övningar, 1800-talslitteratur samt en kurs om italienska traditioner och vardagsliv (Frisk 1953: 42). Som vi ser bestod stora delar av undervisningen av olika språkliga övningar. Föreläsningarna

om olika aspekter av traditioner och vardagsliv i Italien under vårterminen kan ha varit en föregångare till senare läsårs realiakurser.

I årsredogörelsen för läsåret 1952–53 meddelade rektor Frisk att ”Kanslern förordnat Dottore in Lettere Ada Maria Terziani att under vakans å lektoratet i italienska språket uppehålla detta lektorat under läsåret” (Frisk 1954: 8). Undervisningen som Terziani gav liknade föregående läsårs, med tillägget av läsning av noveller ur Boccaccios *Decamerone* och en föreläsningsserie om italiensk litteratur från mitten av 1800-talet till början av 1900-talet (Frisk 1954: 46).

1954 utkom den sista årsskriften för Göteborgs högskola. Detta år förstatislignades lärosätet och omvandlades till Göteborgs universitet. Det var inte bara fråga om ett namnbyte. Göteborgs högskola hade varit en relativt liten och överblickbar enhet, medan Göteborgs universitet under följande decennier växte och blev en omfångsrik verksamhet, såväl i fråga om antal studenter och lärare som till den geografiska expansionen (Lindberg & Nilsson 1996: 8). Adamaria Terziani blev kvar som lektor i italienska fram till 1960, då tjänsten övertogs av Salvatore Rotta (1926–2001), som innehade den i sex år. Rotta blev sedermera professor vid universiteten i Pisa och Genua. Under åren 1966–1970 var Federico Albano Leoni (f. 1941) utländsk lektor. Han blev sedan professor vid universitetet *L'Orientale* i Neapel och universitet *La Sapienza* i Rom. 1970 tillträdde Enrico Tiozzo (f. 1945) på tjänsten. Han blev så småningom ämnets första professor vid Göteborgs universitet. Dessutom verkade Francesco Petroselli (f. 1932) som universitetslektor i ämnet. Italienskans historia vid Göteborgs universitet är dock en annan historia och den kommer att behandlas i sinom tid i annat forum.

Bibliografi

- Blennow, Anna, 2015: ”Vår svenske romare”. Vilhelm Lundström och filologins platser. I: Cullhed, Eric & Lindberg, Bo (red.), *Klassisk filologi i Sverige : reflexioner, riktningar, översättningar, öden*. Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien.
- Blennow, Anna & Whitling, Frederick, 2011: Italian dreams, Roman longings. Vilhelm Lundström and the first Swedish philological-archaeological course in Rome, 1909. I: *Opuscula. Annual of the Swedish Institutes at Athens and Rome*. N. 4. 143–158.

- Boëthius, Axel, 1947: Årsredogörelse 1946–1947. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1947*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Boëthius, Axel, 1949: Årsredogörelse 1947–1948. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1949*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Boëthius, Axel, 1949: Årsredogörelse 1948–1949. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1949*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Boëthius, Axel, 1950: Årsredogörelse 1949–1950. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1950*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Boëthius, Axel, 1952: Årsredogörelse 1950–1951. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1952*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Citati, Pietro, 1993: Le strade di Zeus. *La Repubblica*, 21 november.
- ck. [sign], 1934: Om en kulturattaché. *Dagens Nyheter*, 12 maj.
- Frisk, Hjalmar, 1953: Årsredogörelse 1951–1952. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1953*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Frisk, Hjalmar, 1954: Årsredogörelse 1952–1953. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1954*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Fritz, Martin, 2007: *Göteborgsdonatorerna Anna och Henrik Ahrenberg*. Lund: Sekel bokförlag.
- Gabrieli, Mario, 1969: *Le letterature della Scandinavia. Danese, norvegese, svedese, islandese*. Milano: Sansoni.
- "Italienska skrev om Tegnér". *Svenska Dagbladet*, 27 mars 1947.
- Karlgren, Bernhard, 1932: Årsredogörelse 1931–1932. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1932*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Karlgren, Bernhard, 1933: Årsredogörelse 1932–1933. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1933*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Karlgren, Bernhard, 1934: Årsredogörelse 1933–1934. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1934*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Karlgren, Bernhard, 1935: Årsredogörelse 1934–1935. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1935*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Karlgren, Bernhard, 1936: Årsredogörelse 1935–1936. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1936*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Lindberg, Bo & Nilsson, Ingemar, 1996: *Göteborgs universitets historia. I. På högskolans tid*. Göteborg: Rektorsämbetet Göteborgs universitet.
- Lunds universitets matrikel 1939*, 1940: Lund: C. W. K. Gleerup.
- Lundström, Vilhelm, 1909: Göteborgs högskolas kurs i Rom 1909. Redogörelse. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1910*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag. VII–XXI.
- Lundström, Vilhelm, 1927: Italienska universitetslektorat i Sverige, svenska i Italien! I: *Sverige-Italien*. Häfte 1. 14–16.

- Quintana Pareja, Emilio, 2015: De Sigtuna a Marcelino. La enseñanza del español en Suecia antes del boom turístico (1929–1959). I: *Actas del Encuentro de Profesores de Español en Escandinavia 2015 del Instituto Cervantes de Estocolmo*, Madrid: Centro Virtual Cervantes. 112–127.
- Reggio, Ercole, 1937: *Europa barbara. Ritratti e moralità*. Milano: Fratelli Treves editori.
- Sibilia, Salvatore, 1933: *La marcia di Ronchi*. Roma: Casa del Libro.
- Sibilia, Salvatore, 1935: *La Svezia dai vikinghi a Greta Garbo (storia, costumi, arte)*. Roma: Cremonese.
- Sibilia, Salvatore, 1936: *Quattro anni e mezzo di lettorato italiano e di propaganda culturale italiana nei paesi scandinavi*. Roma.
- ”Stipendiater känner Sverige bättre än vi”. *Svenska Dagbladet*, 22 februari 1948.
- Sylwan, Otto, 1929: Årsredogörelse 1928–1929. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1929*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Sylwan, Otto, 1930: Årsredogörelse 1929–1930. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1930*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Sylwan, Otto, 1931: Årsredogörelse 1930–1931. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1931*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Tenace [sign.], 1934: Göteborgskan som är en länk mellan Sverige-Italien. *Svenska Dagbladet*, 25 september.
- Weibull, Curt, 1937: Årsredogörelse 1936–1937. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1937*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Weibull, Curt, 1938: Årsredogörelse 1937–1938. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1938*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Weibull, Curt, 1939: Årsredogörelse 1938–1939. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1939*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Weibull, Curt, 1940: Årsredogörelse 1939–1940. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1940*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Weibull, Curt, 1941: Årsredogörelse 1940–1941. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1941*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Weibull, Curt, 1942: Årsredogörelse 1941–1942. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1942*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Weibull, Curt, 1943: Årsredogörelse 1942–1943. I: *Göteborgs högskolas årsskrift 1943*. Göteborg: Wettergren & Kerbers förlag.
- Aarbog for Københavns universitet, kommunitetet og den polytekniske læreanstalt 1935–36*, 1939. København: J. H. Schultz A/S.
- Aarbog for Københavns universitet, kommunitetet og den polytekniske læreanstalt 1936–37*, 1943. København: J. H. Schultz A/S.